

Druga strana medalje: Konstrukcija i metrijske karakteristike Upitnika negativnog ponašanja trenera (UNPT)

Zrinka Greblo Jurakić

Odsjek za psihologiju, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Gordana Keresteš

Odsjek za psihologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatska

Sažetak

U sportu se pobjeda i poraz uobičajeno smatraju najrelevantnijim kriterijem procjene kompetentnosti sportskih trenera. Posljedično, negativna se ponašanja trenera nerijetko ignoriraju, što naročito dolazi do izražaja u slučajevima kada su takvi oblici ponašanja povezani sa sportskim uspjehom. S obzirom na to da su postojeći mjerni instrumenti dominantno namijenjeni procjeni pozitivnih aspekata trenerova stila rukovođenja, osnovni je cilj istraživanja bio konstruirati i validirati Upitnik negativnog ponašanja trenera (UNPT). Dodatni je cilj bio ispitati razlikuju li se sportaši timskih i individualnih sportova u percepciji trenerova ponašanja. Upitnik NPT sastoji se od 13 čestica raspoređenih na tri podljestvice: Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, Negativna povratna informacija i Usmjerenost na rezultat. U istraživanju u kojem su utvrđene psihometrijske karakteristike upitnika (faktorska struktura, pouzdanost, osjetljivost, konvergentna i divergentna valjanost) sudjelovali su studenti i studentice Kineziološkog fakulteta ($n=181$). Rezultati istraživanja pokazali su da je UNPT valjan i pouzdan mjerni instrument koji se može koristiti u različitim istraživanjima u području sporta. Sukladno očekivanjima, veća zastupljenost negativnih i manja zastupljenost pozitivnih ponašanja trenera utvrđena je kod sudionika timskih sportova. Rezultati upućuju na potrebu za daljnjim istraživanjem uzroka, korelata i posljedica različitih oblika ponašanja sportskih trenera.

Ključne riječi: stilovi rukovođenja, sport, trener, sportaši, psihometrijske karakteristike

Uvod

Aktivno se sudjelovanje u sportu često ističe kao važan činitelj koji omogućuje niz pozitivnih učinaka na tjelesni i psihosocijalni razvoj djece i adolescenata (Brustad i Partridge, 2002; Fraser-Thomas, Cote i Deakin, 2005). Međutim, odnos između

✉ Zrinka Greblo Jurakić, Odsjek za psihologiju, Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb, Hrvatska. E-pošta: zgreblo@hrstud.hr

sporta i psihofizičke dobrobiti nije jednostavan, već u velikoj mjeri ovisi o specifičnim oblicima ponašanja, socijalnim normama i vrijednostima koje se promiču u sportskom okruženju (Cronin i Allen, 2015; Greblo, Barić i Cecić Erpič, 2016; Reinboth, Duda i Ntoumanis, 2004). Lang (2010) upozorava kako sport, koji pokreće imperativ ostvarenja vrhunskih rezultata, može lako poprimiti obilježja nasilne, izrazito kompetitivne i stresne aktivnosti u kojoj su edukativni ciljevi, moralne vrijednosti te tjelesna i psihološka dobrobit mladih sportaša značajno narušene. Treneri koji pobjedu na natjecanju smatraju jedinim pravim pokazateljem uspjeha i koji promiču stav prema kojem "cilj opravdava sredstvo" ponekad u radu sa sportašima prelaze profesionalne granice te primjenjuju ponašanja koja pripadaju kategoriji različitih oblika zlostavljanja (David, 2005). Osim emocionalnog (npr. prijetnje, ponižavanje, vrijeđanje, odbacivanje, socijalna izolacija, ignoriranje) i tjelesnog zlostavljanja (npr. tjelesno kažnjavanje, kažnjavanje dodatnim elementima treninga, inzistiranje na tome da sportaš nastavi s treningom ili natjecanjem unatoč ozljedi) u sportu se s ciljem ostvarenja što boljih rezultata primjenjuju i specifični oblici zlostavljanja poput poticanja nezdravih oblika prehrane (npr. gladovanja zbog prelaska u lakšu težinsku skupinu) ili nagovaranja sportaša na zloupotrebu supstanci za koje se smatra da mogu povećati izdržljivost ili na neki drugi način unaprijediti sportsku izvedbu (Gervis i Dunn, 2004; Laure, Thouvenin i Lecerf, 2001; Reynolds, 2000). Posljedično, unatoč pozitivnom potencijalu, istraživanja pokazuju da sportsko iskustvo djece i adolescenata nerijetko uključuje ozljede, prekomjerno treniranje i sagorijevanje (Brenner, 2007), neadaptivne perfekcionističke težnje (Flett i Hewitt, 2005), poremećaje prehrane (Van Durme, Goossens i Braet, 2012), viši stupanj tolerancije nesportskog ponašanja (Čišić i Greblo, 2013; Greblo, Gruić, Ohnjec, Segedi i Pedišić, 2011; Visek i Watson, 2005) te konzumaciju nedozvoljenih supstanci koje mogu znatno narušiti zdravlje mladih sportaša (Gradidge, Coopoo i Constantinou, 2011).

Međusobno suprotstavljeni rezultati dosadašnjih istraživanja upućuju na zaključak prema kojem, u kontekstu psihičkog i tjelesnog zdravlja djece i adolescenata, sport sam po sebi nije moguće jednostavno kategorizirati kao poželjnu ili nepoželjnu aktivnost. Umjesto toga, sport je potrebno promatrati kao složeni psihosocijalni fenomen koji, ovisno o načinu realizacije treninga i natjecanja, može dovesti do niza pozitivnih ili negativnih razvojnih ishoda. Prema Reinbothu i suradnicima (2004), psihološki, emocionalni i tjelesni učinci sudjelovanja u sportskim aktivnostima u velikoj mjeri ovise o obilježjima trenerova stila rukovođenja. Međutim, s obzirom na to da se pobjeda na natjecanjima često ističe kao najvažniji pokazatelj kvalitete rada sportskih trenera (Gearity, 2012), postojeći su mjerni instrumenti većinom namijenjeni procjeni stupnja u kojem treneri primjenjuju specifična, dominantno pozitivna ponašanja i tehnike koje povećavaju vjerojatnost ostvarenja sportskog uspjeha. Posljedično, u nedostatku se adekvatnoga mjernog instrumenta o ponašanjima i postupcima povezanim s negativnim stilom rukovođenja trenera najčešće zaključuje na temelju kvalitativnih istraživanja u okviru kojih manji broj vrhunskih sportaša retrogradno izvještava o svojim

iskustvima (npr. Gervis i Dunn, 2004; Stirling i Kerr, 2013, 2014). Iako kvalitativna istraživanja nude važne informacije o obilježjima nepoželjnih ponašanja trenera, na temelju kvalitativnih podataka nije moguće na odgovarajući način procijeniti zastupljenost ovih ponašanja u različitim sportovima i na različitim razinama natjecanja. Stoga se sve češće ističe potreba za provedbom daljnjih istraživanja koja bi omogućila bolje razumijevanje etiologije, korelata i posljedica negativnog stila rukovođenja sportskih trenera (Stirling i Kerr, 2013).

Upitnik rukovođenja u sportu (*Leadership Scale for Sports* – LSS; Chelladurai i Saleh, 1980) jedna je od najčešće korištenih mjera za procjenu ponašanja trenera. LSS mjeri pet dimenzija trenerskoga ponašanja: *Trening i instrukcije* (ponašanja čiji je cilj unaprijediti izvedbu, vještinu i tehniku sportaša), *Pozitivna povratna informacija* (ponašanja kojima trener pohvaljuje ili dodjeljuje priznanje sportašima nakon uspješne izvedbe), *Demokratsko ponašanje* (ponašanja kojima trener potiče sportaše da se aktivno uključe u proces donošenja odluka u vezi s provedbom treninga, ciljevima, strategijama i taktikama), *Socijalna podrška* (ponašanja kojima trener iskazuje brigu za osobnu dobrobit sportaša) i *Autokratsko ponašanje* (ponašanja kojima trener naglašava vlastiti autoritet i nezavisnost u donošenju odluka). Rezultati su dosadašnjih istraživanja u kojima je korišten upitnik LSS značajno pridonijeli razumijevanju odnosa između trenera i sportaša (Bennett i Maneval, 1998; Chelladurai i Saleh, 1980; Sherman, Fuller i Speed, 2000). Međutim, LSS je dominantno usmjeren na pozitivne aspekte trenerskoga stila rukovođenja te ne omogućuje procjenu cjelokupnog raspona ponašanja trenera. Iako se dimenzije Demokratskog i Autokratskog ponašanja mogu smatrati suprotnim polovima kontinuuma (Lussier i Achua, 2010), LSS ne sadrži negativan ekvivalent dimenzijama Trening i instrukcije, Pozitivna povratna informacija i Socijalna podrška. S obzirom na to da nedostatak pozitivnih ne upućuje nužno na prisutnost negativnih obilježja trenerova stila rukovođenja, samostalna primjena upitnika LSS u istraživanjima korelata i posljedica trenerskoga ponašanja može dovesti do nepotpunih i pristranih zaključaka. Pozitivan pristup u konstrukciji LSS-a, kao i većine drugih skala za procjenu trenerova ponašanja, razumljiv je s obzirom na to da se u sportu najčešće proučavaju fenomeni koji povećavaju vjerojatnost ostvarenja sportskog uspjeha. No, ako želimo istražiti na koji je način trenerovo ponašanje povezano s različitim (pozitivnim i negativnim) ishodima s aspekta sportskih rezultata ili osobne dobrobiti sportaša, jednoobraznost LSS upitnika postaje njegov glavni nedostatak.

Na temelju je svega navedenog osmišljeno istraživanje čiji je osnovni cilj konstruirati te provjeriti pouzdanost, osjetljivost i konstruktivnu valjanost novoga Upitnika negativnog ponašanja trenera (UNPT), koji će sadržavati negativne dimenzije trenerskoga ponašanja komplementarne postojećim pozitivnim dimenzijama (Trening i instrukcije, Pozitivna povratna informacija, Socijalna podrška) LSS upitnika. Zajednička primjena UNPT i LSS upitnika omogućit će procjenu cjelokupnog raspona (poželjnog i nepoželjnog) ponašanja trenera.

Očekujemo da će sve podljestvice UNPT-a biti u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji s dimenzijom Autokratskog ponašanja te u statistički značajnoj negativnoj korelaciji s dimenzijama Trening i instrukcije, Pozitivna povratna informacija i Socijalna podrška. Konačno, s obzirom na to da rezultati dosadašnjih istraživanja upućuju na različit pristup trenera prema sportašima koji se bave različitim tipovima sporta (Jowett, Paull, Pensgaard, Hoegmo i Riise, 2005), dodatni je cilj istraživanja bio ispitati razlikuju li se sportaši timskih i individualnih sportova u percepciji ponašanja svojih trenera. Pri tom smo pretpostavili da će negativna ponašanja trenera u manjoj mjeri doživljavati sportaši individualnih sportova koji ostvaruju osobniji kontakt sa svojim trenerom.

Metoda

Sudionici

U prvom je dijelu istraživanja sudjelovalo 59 sudionika (32% djevojaka), studenata i studentica treće godine Kineziološkog fakulteta, koji su u prosjeku bili stari 22 godine ($SD=1.22$).

U drugom je dijelu istraživanja sudjelovalo 137 sudionika (21% djevojaka), polaznika prve godine Kineziološkog fakulteta, prosječne dobi 19 godina ($SD=0.88$).

U trećem je dijelu istraživanja, u kojem je primijenjena završna verzija UNPT-a, sudjelovao 181 polaznik druge godine Kineziološkog fakulteta (27% djevojaka). Raspon se dobi trećeg uzorka sudionika kretao od 20 do 24 godine, pri čemu je prosječna dob bila 21 godina ($SD=0.89$). Svi su sudionici aktivno sudjelovali u sportskim aktivnostima. Manji se broj sudionika sportom bavio rekreativno, a većina (93.7%) je bila uključena u neki oblik natjecateljskog sporta. Najveći se broj sudionika natjecao na razini regije (40.6%), nešto je manji broj izvijestio o postizanju rezultata na državnoj razini (36%), dok je na međunarodnim natjecanjima sudjelovalo 17.1% sudionika. U prosjeku, sudionici su se trećeg dijela istraživanja aktivno bavili sportom 8.7 godina ($SD=3.56$), pri čemu je dominantna vrijednost sportskog staža 10 godina. Raspon se vremenskog perioda u kojem su se sudionici aktivno bavili sportom kreće od pola godine (0.6% sudionika) do 15 godina (2.2% sudionika). Sudionici istraživanja su s trenerom kojeg su procjenjivali u prosjeku surađivali 4.8 godina ($SD=2.85$), odnosno od pola godine (0.6% sudionika) do 15 godina (0.6% sudionika). U tom su periodu u prosjeku s trenerom provodili 11 sati tjedno, pri čemu se raspon zajednički provedenog vremena kretao od 2 do 28 sati tjedno. Većina je sudionika istraživanja trenirala s trenerom muškog spola (92.8%).

Postupak

Kako bismo odgovorili na postavljene ciljeve, proveli smo istraživanje u kojem su sudjelovali studenti Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Prije ispunjavanja upitnika sudionici su bili upoznati s ciljem istraživanja. Sudjelovanje je u istraživanju bilo dobrovoljno i anonimno, a sudionicima je naglašeno da u svakom trenutku mogu odustati od daljnjeg ispitivanja. Postupak istraživanja odobrilo je Povjerenstvo za znanstveni rad i etiku Kineziološkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Istraživanje koje se sastojalo od tri dijela provedeno je grupno, na početku nastavnog sata različitih kolegija.

Mjerni instrumenti

Osim na pitanja o osnovnim demografskim karakteristikama (spol i dob sudionika), svi su sudionici istraživanja odgovorili na niz pitanja o obilježjima sportskog iskustva (razina natjecanja, sportski staž, duljina treniranja s određenim trenerom, spol trenera) te su ispunili UNPT. Pored navedenog, sudionici su trećeg dijela istraživanja ispunili i LSS upitnik. Prilikom ispunjavanja UNPT i LSS upitnika zadatak je sudionika bio procijeniti učestalost pojedinog oblika ponašanja kod trenera s kojim su proveli najveći dio svoje sportske karijere.

Upitnik Negativnog ponašanja trenera (UNPT) služi za procjenu učestalosti nepoželjnih oblika trenerskoga ponašanja, a može se primijeniti na sportašima (verzija za procjenu trenerova ponašanja) ili na trenerima (verzija samoprocjene). Završna se verzija upitnika sastoji od 13 čestica raspoređenih u tri teorijski pretpostavljene podljestvice: Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša (NOD), Negativna povratna informacija (NPI) i Usmjerenost na rezultat (UNR). Zadatak je sudionika na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (1 – *nikada*, 2 – *rijetko*, 3 – *ponekad*, 4 – *često*, 5 – *uvijek*) procijeniti učestalost pojedinog ponašanja. Rezultat se na svakoj podljestvici izračunava kao aritmetička sredina odgovora na pripadajuće čestice (Tablica 1.). Ukupni se rezultat na UNPT izračunava kao aritmetička sredina odgovora na svim česticama. Pritom, viši ukupni rezultat, odnosno viši rezultat na pojedinoj podljestvici ili čestici upućuje na veću učestalost određenoga negativnog oblika ponašanja trenera.

Upitnik rukovođenja u sportu (Leadership Scale for Sports – LSS; Chelladurai i Saleh, 1980) ispituje različite oblike stilova rukovođenja sportskih trenera. Za potrebe je ovog istraživanja korištena verzija upitnika kojom se ispituje sportaševa percepcija trenerova ponašanja. Upitnik se sastoji od 40 čestica raspoređenih na pet podljestvica: *Trening i instrukcije* (npr. "[Moj trener/trenerica] *Svakog sportaša pojedinačno podučava sportskim vještinama.*"), *Demokratsko ponašanje* (npr. "[Moj trener/trenerica] *Traži mišljenje sportaša o strategiji za određeno natjecanje.*"), *Autokratsko ponašanje* (npr. "[Moj trener/trenerica] *Govori na način koji ne dozvoljava postavljanje pitanja.*"), *Pozitivna povratna informacija* (npr. "[Moj

trener/trenerica] Pokazuje da cijeni dobru izvedbu sportaša.") i Socijalna podrška (npr. "[Moj trener/trenerica] Brine se za osobnu dobrobit sportaša."). Zadatak je sudionika da na ljestvici od pet stupnjeva (1 – nikada; 5 – uvijek) procijeni učestalost trenerovih ponašanja opisanih pojedinom tvrdnjom. Rezultati na podljestvicama izračunavaju se kao prosjeci odgovora na pripadajućim česticama. Analizom pouzdanosti LSS podljestvica (u trećem dijelu istraživanja) utvrđene su sljedeće vrijednosti Cronbachova alfa-koeficijenta: .85 (Trening i instrukcije, 13 čestica), .79 (Demokratsko ponašanje, 9 čestica), .76 (Socijalna podrška, 8 čestica), .77 (Pozitivna povratna informacija, 5 čestica) i .54 (Autokratsko ponašanje, 5 čestica). Niska je razina pouzdanosti podljestvice Autokratskog ponašanja u skladu s rezultatima ranijih istraživanja u kojima je korištena originalna (npr. Salminen i Liukkonen, 1996; Sullivan i Kent, 2003; Zhang, Jensen i Mann, 1997), odnosno hrvatska verzija upitnika (Greblo, 2011).

Postupak razvoja mjernog instrumenta

Prvi korak u konstrukciji UNPT bio je osmisliti što veći broj čestica koje opisuju nepoželjna ponašanja sportskih trenera. Prilikom osmišljavanja čestica imali smo na umu početni cilj istraživanja, odnosno formiranje nepoželjnih dimenzija trenerskoga ponašanja koje će biti komplementarne pozitivnim podljestvicama (Trening i instrukcije, Socijalna podrška, Pozitivna povratna informacija) LSS upitnika. U skladu s navedenim, nastojali smo osmisliti čestice koje se odnose na različite oblike trenerskoga ponašanja kroz koje se promiče važnost pobjede, koje upućuju na trenerovu neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša te koje opisuju ponašanja kojima trener kritizira sportaše ili ih kažnjava zbog pogreške i neuspjeha. Prva se verzija UNPT-a sastojala od 42 čestice. Cilj je prvog dijela istraživanja bio utvrditi jesu li tvrdnje u upitniku semantički dovoljno jasne. Na temelju su povratnih informacija sudionika dvije čestice koje su procijenjene dvosmislenima zamijenjene dvjema novim česticama. Pored navedenog, nakon provedbe faktorske analize iz upitnika je izostavljeno sedam čestica koje je karakterizirala niska saturacija očekivanog ili podjednaka saturacija većeg broja faktora.

U drugom je dijelu istraživanja skraćena verzija UNPT-a, u koju su uključene i dvije nove čestice, primijenjena na većem uzorku sudionika, koji je omogućio jasnije definiranje faktorske strukture i metrijskih karakteristika upitnika. Na temelju su rezultata faktorske analize zadržane one čestice koje su dominantno zasićene jednim faktorom i čija je faktorska saturacija veća od 0.60. Strogi kriterij redukcije faktora odabran je zbog toga što se smatra da će faktor biti pouzdan neovisno o veličini uzorka ako četiri ili više čestica imaju faktorska zasićenja na jednom faktoru veća od 0.60 (Field, 2000). Nakon redukcije broja čestica prema navedenim kriterijima UNPT je sveden na 13 čestica.

U trećem je dijelu istraživanja primijenjena konačna verzija UNPT-a. Detaljniji su nalazi ovog dijela istraživanja prikazani u poglavlju Rezultati.

Metode obrade podataka

Konstruktna je valjanost UNPT-a provjerena komponentnim modelom faktorske analize. Guttman-Kaiserov kriterij korišten je za redukciju glavnih komponenata. Zbog očekivane povezanosti između podljestvica za utvrđivanje je faktorske strukture upitnika primijenjena kosokutna oblimin rotacija s Kaiserovom normalizacijom. Povezanost podljestvica i oblimin faktora izražena je Pearsonovim koeficijentima korelacije koji su korišteni i u izračunavanju korigiranih koeficijenata korelacije čestica i ukupnog rezultata na UNPT-u. Cronbachovim alfa-koeficijentom utvrđena je pouzdanost tipa unutarnje konzistencije za sve podljestvice i ukupni rezultat na UNPT-u. Osjetljivost čestica, podljestvica i ukupnog rezultata upitnika analizirana je deskriptivnim statističkim parametrima, aritmetičkom sredinom i standardnom devijacijom. Normalitet distribucije rezultata provjeren je Kolmogorov-Smirnovljevim testom. Konvergentna i divergentna valjanost provjerene su utvrđivanjem povezanosti podljestvica i ukupnog rezultata na UNPT-u s rezultatima na podljestvicama LSS upitnika pri čemu je korišten Pearsonov koeficijent korelacije. Za utvrđivanje razlika u percepciji trenerova ponašanja kod sudionika timskih i individualnih sportova korišten je *t*-test za nezavisne uzorke.

Rezultati

U nastavku su prikazani rezultati trećeg dijela istraživanja, u kojem je primijenjena završna verzija UNPT.

Konstruktna valjanost

Komponentnim modelom faktorske analize provedenim na 13 čestica UNPT-a prema Guttman-Kaiserovom kriteriju utvrđene su tri značajne glavne komponente. Značajnim glavnim komponentama objašnjeno je 70% ukupne varijance čestica upitnika, pri čemu je prvom glavnom komponentom objašnjeno 46%, drugom 15%, a trećom 9% varijance. Iako je prvom glavnom komponentom objašnjen relativno veliki postotak varijance, druga i treća glavna komponenta također značajno pridonose objašnjenju varijance čestica.

Kosokutnom rotacijom značajnih glavnih komponenata (oblimin rotacija s Kaiserovom normalizacijom) utvrđena je prilično jednostavna faktorska struktura koja omogućuje dobro razlikovanje triju teorijski pretpostavljenih dimenzija nepoželjnih ponašanja trenera (Tablica 1). Komunaliteti čestica kreću se od 0.52 do 0.87, pri čemu 12 od ukupno 13 čestica ima komunalitet veći od 0.60. Iz Tablice 1. vidljivo je da su čestice upitnika dominantno zasićene jednim faktorom. Istovremeno, paralelne projekcije ostalih čestica za svaki pojedini faktor karakteriziraju znatno niže apsolutne vrijednosti. U prilog tome da se radi o povezanim ali različitim konstruktima upućuju i umjereno visoke korelacije među faktorima, koje se kreću od .34 do .46.

Tablica 1. *Faktorska struktura UNPT-a – matrica faktorskog sklopa utvrđena metodom glavnih komponenata uz oblimin rotaciju*

Čestica Moj trener / trenerica ...	Faktor			Komunalitet
	1	2	3	
1. Ističe važnost pobjede.	-0.19	0.02	0.90	0.68
2. Ne prepoznaje osjećaje i potrebe sportaša.	0.79	0.05	0.11	0.69
3. Priznaje samo konačni rezultat.	0.18	-0.03	0.67	0.62
4. Vrijeđa sportaše na treningu.	0.09	-0.82	0.08	0.80
5. Ponižava sportaše i naziva ih pogrdnim imenima ako nisu dovoljno dobri na treningu.	0.06	-0.91	-0.01	0.87
6. Želi da sportaši ostvare pobjedu pod svaku cijenu.	0.09	-0.07	0.78	0.71
7. Grubo gurne ili udari sportaša kada pogriješi.	-0.13	-0.78	-0.07	0.52
8. Sportašima ne pruža pomoć u stresnim situacijama.	0.80	-0.06	-0.03	0.66
9. U slučaju pogreške sportaše naziva glupim i nesposobnim.	0.07	-0.82	0.04	0.75
10. Ne pokazuje razumijevanje za brige i strahove sportaša.	0.72	-0.15	0.06	0.68
11. Psuje sportaše kada pogriješe.	0.03	-0.85	0.06	0.77
12. Nema vremena za sportaše koji bi željeli s njime / njome razgovarati.	0.89	0.04	-0.05	0.72
13. Smatra da je uspjeh sportaša jedino postizanje dobrog rezultata na natjecanju.	0.33	-0.06	0.57	0.65
Karakteristični korijen	5.99	1.96	1.17	

Imenovanje faktora izvršeno je na temelju semantičke analize čestica koje dominantno saturiraju pojedini faktor te je u skladu s navedenim prvi faktor nazvan Faktor neosjetljivosti za osobnu dobrobit sportaša, drugi Faktor negativne povratne informacije i treći Faktor usmjerenosti na rezultat. Negativan predznak čestica koje dominantno saturiraju Faktor negativnih povratnih informacija odražava percepciju trenerove nesklonosti prema opisanim oblicima ponašanja. No, sukladno osnovnoj svrsi mjernog instrumenta, zbog jednostavnije je interpretacije rezultata istraživanja zadržan prvotni naziv ovog faktora.

Umjerena korelacija među faktorima upućuje na opravdanost izračunavanja ukupnog rezultata na podljestvicama Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, Negativna povratna informacija i Usmjerenost na rezultat. S obzirom na visoke korelacije podljestvica s pripadajućim faktorima koje se kreću od .985 do .994 predlaže se da se ukupni rezultati na pojedinim podljestvicama UNPT-a izračunavaju kao aritmetička sredina rezultata na česticama koje dominantno saturiraju istoimeni faktor.

Metodom glavnih komponenata s jednim, unaprijed zadanim faktorom utvrđeno je da je većina čestica dominantno saturirana jednim faktorom (raspon

zasićenja kretao se od 0.47 do 0.79, pri čemu je kod 11 od ukupno 13 čestica zasićenje bilo veće od 0.63), što upućuje na opravdanost izračunavanja ukupnog rezultata na UNPT-a, koji je definiran kao aritmetička sredina odgovora na svim česticama upitnika.

Pouzdanost

Pouzdanost podljestvica i ukupnog rezultata UNPT-a procijenjena je metodom interne konzistencije (Tablica 2.).

Tablica 2. *Pouzdanost podljestvica i ukupnog rezultata UNPT-a*

Podljestvica	Cronbach α
Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša (NOD)	.85
Negativna povratna informacija (NPI)	.87
Usmjerenost na rezultat (UNR)	.81
Upitnik negativnog ponašanja trenera (UNPT)	.90

Rezultati prikazani u Tablici 2. upućuju na zadovoljavajuće visoku razinu pouzdanosti ukupnog rezultata i rezultata na pojedinim podljestvicama upitnika koje se kreću od .81 do .90. Pouzdanost u slučaju isključivanja pojedinih čestica kreće se od .80 do .82 za podljestvicu Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, od .85 do .92 za podljestvicu Negativna povratna informacija, od .73 do .80 za podljestvicu Usmjerenost na rezultat te od .89 do .90 za ukupni rezultat na upitniku. S obzirom na to da ni jedna čestica značajno ne narušava pouzdanost podljestvica i ukupnog rezultata UNPT-a, u završnoj je verziji upitnika zadržano svih 13 čestica.

Osjetljivost upitnika

Analiza osjetljivosti UNPT-a pokazuje da je većina odgovora na pojedinim česticama, podljestvicama i ukupnom rezultatu na upitniku pomaknuta prema nižim vrijednostima, što upućuje na percepciju manje učestalosti različitih oblika negativnih ponašanja trenera (Tablica 3.). Sukladno očekivanjima, iznimka je jedino podljestvica Usmjerenost na rezultat.

Tablica 3. Deskriptivni statistički parametri za čestice, podljestvice i ukupni rezultat UNPT-a te korigirani koeficijenti korelacije čestica s ukupnim rezultatom

Čestica Moj trener / trenerica ...	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>K-S</i> <i>test</i>	$r_{b, t-i}^{\dagger}$
1. Ističe važnost pobjede.	3.73	1.04	3.25**	.43
2. Ne prepoznaje osjećaje i potrebe sportaša.	2.22	1.02	3.17**	.61
3. Priznaje samo konačni rezultat.	2.51	1.13	3.04**	.60
4. Vrijeđa sportaše na treningu.	1.69	0.99	4.59**	.70
5. Ponižava sportaše i naziva ih pogrdnim imenima ako nisu dovoljno dobri na treningu.	1.47	0.88	5.65**	.69
6. Želi da sportaši ostvare pobjedu pod svaku cijenu.	2.43	1.18	2.59**	.63
7. Grubo gurne ili udari sportaša kada pogriješi.	1.15	0.47	6.90**	.40
8. Sportašima ne pruža pomoć u stresnim situacijama.	1.71	0.91	4.27**	.59
9. U slučaju pogreške, sportaše naziva glupim i nesposobnim.	1.50	0.92	5.52**	.66
10. Ne pokazuje razumijevanje za brige i strahove sportaša.	1.78	0.96	3.75**	.67
11. Psuje sportaše kada pogriješe.	1.81	1.12	4.42**	.65
12. Nema vremena za sportaše koji bi željeli s njime / njome razgovarati.	1.66	0.85	4.23**	.57
13. Smatra da je uspjeh sportaša jedino postizanje dobrog rezultata na natjecanju.	2.22	1.15	2.70**	.67
Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša (NOD)	1.84	0.78	2.11**	
Negativna povratna informacija (NPI)	1.52	0.76	3.31**	
Usmjerenost na rezultat (UNR)	2.72	0.90	1.09	
Upitnik negativnog ponašanja trenera (UNPT)	1.99	0.66	1.39*	

K-S test – Kolmogorov-Smirnovljevi test normaliteta distribucije; $^{\dagger} r_{b, t-i}$ korigirani koeficijenti korelacije čestica i ukupnog rezultata na UNPT-u.

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Najviša je prosječna vrijednost i najviša varijabilnost odgovora utvrđena za podljestvicu Usmjerenosti na rezultat. Na razini je čestica najviša prosječna vrijednost procjena učestalosti trenerova ponašanja utvrđena za česticu "[Moj trener/trenerica] Ističe važnost pobjede.", dok čestica "[Moj trener/trenerica] Grubo gurne ili udari sportaša kada pogriješi." ima najnižu aritmetičku sredinu. Izuzev na spomenutoj čestici, odgovori na svim preostalim česticama protežu se duž cijeloga mogućeg raspona procjena. Korigirani koeficijenti korelacija čestica i ukupnog rezultata na UNPT-u kreću se od .40 do .70 (Tablica 3.) te zadovoljavaju kriterij (>0.30) koji preporučuju Nunnally i Bernstein (1994). Testiranjem normaliteta distribucije rezultata na podljestvicama i ukupnom rezultatu upitnika NPT-a utvrđeno je da, izuzev rezultata na podljestvici Usmjerenost na rezultat, sve distribucije statistički značajno odstupaju od normalne distribucije rezultata.

Analiza postotaka odgovora u kategorijama *ponekad – često – uvijek* nasuprot odgovorima u kategorijama *nikada i rijetko* pokazuje da 84% sportaša smatra kako je njihovim trenerima izrazito važno postizanje pobjede, 44.7% navodi da njihovi treneri priznaju samo konačni rezultat, a 37.6% sportaša odgovorilo je da njihov trener uspjehom smatra jedino dobar rezultat na natjecanju. Gotovo 45% sudionika navodi kako njihov trener želi da sportaši ostvare pobjedu pod svaku cijenu, 34% svog trenera opisuje kao osobu koja ne prepoznaje osjećaje i potrebe sportaša, 18.3% sudionika iskazuje da njihov trener ne pruža sportašima pomoć u stresnim situacijama, 17.7% navodi da trener ne pokazuje razumijevanje za brige i strahove sportaša, dok 14.9% sudionika smatra da njihov trener nema vremena za sportaše koji bi željeli s njime razgovarati. Nadalje, 22.6% sportaša izjavilo je da trener psuje sportaše kada pogriješe, 17.7% navodi da njihov trener vrijeđa sportaše na treningu, a 12.8% da trener ponižava sportaše ako nisu dovoljno dobri. Konačno, 13.3% sudionika izvijestilo je da u slučaju pogreške njihov trener sportaše naziva glupim i nesposobnima, a 3.4% navodi da trener *ponekad ili često* grubo gurne ili udari sportaša koji učini pogrešku.

Konvergentna/divergentna valjanost

Iako je utvrđeno da distribucija rezultata na UNPT-u značajno odstupa od normalne, uz zadovoljen kriterij dovoljno velikog broja sudionika (Aron i Aron, 1999) te s obzirom na to da pretpostavke parametrijske statistike nisu narušene u značajnom stupnju, u analizama koje slijede korištene su metode parametrijske statistike. Povezanost podljestvica i ukupnog rezultata UNPT-a s dimenzijama LSS upitnika prikazana je u Tablici 4.

Tablica 4. *Pearsonov koeficijent korelacije između UNPT-a i LSS upitnika te interkorelacije podljestvica upitnika*

	NOD	NPI	UNR	UNPT	TRIIN	DEMP	AUTP	SPOD
NOD	-							
NPI	.47**	-						
UNR	.58**	.45**	-					
UNPT	.82**	.80**	.83**	-				
TRIIN	-.45**	-.15*	-.13	-.28**	-			
DEMP	-.45**	-.39**	-.30**	-.46**	.50**	-		
AUTP	.42**	.33**	.33**	.44**	-.24**	-.30**	-	
SPOD	-.51**	-.21**	-.20**	-.36**	.61**	.60**	-.22**	-
POZI	-.50**	-.25**	-.27**	-.40**	.60**	.57**	-.26**	.56**

NOD – Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša; NPI – Negativna povratna informacija; UNR – Usmjerenost na rezultat; UNPT – Ukupni rezultat na Upitniku negativnog ponašanja trenera; TRIIN – Trening i instrukcije; DEMP – Demokratsko ponašanje; AUTP – Autokratsko ponašanje; SPOD – Socijalna podrška; POZI – Pozitivna povratna informacija.

* $p < .05$; ** $p < .01$.

Prema rezultatima prikazanim u Tablici 4., podljestvice UNPT-a su u umjerenj korelaciji. Analizom povezanosti UNPT-a i LSS upitnika utvrđeno je da su, izuzev neznačajne korelacije između podljestvice Usmjerenost na rezultat i dimenzije Trening i instrukcije, ukupni rezultat i sve podljestvice UNPT u statistički značajnoj negativnoj korelaciji s dimenzijama LSS upitnika koje opisuju poželjna ponašanja trenera. U skladu s očekivanjem, ukupni rezultat UNPT-a i prosječni rezultati na podljestvicama Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, Negativna povratna informacija i Usmjerenost na rezultat su u statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji s dimenzijom Autokratskog ponašanja. No, iako su korelacije u očekivanom smjeru, niska pouzdanost dimenzije Autokratsko ponašanje ograničava mogućnost donošenja zaključaka o obilježjima povezanosti ukupnog rezultata i podljestvica UNPT-a s autokratskim stilom rukovođenja trenera.

Konačno, provjerili smo razlikuju li se sportaši koji se bave individualnim i timskim sportovima u percepciji učestalosti različitih oblika ponašanja trenera (Tablica 5.).

Tablica 5. *Analiza razlika u percepciji trenerova ponašanja kod sudionika individualnih (n=66) i timskih (n=114) sportova*

	Individualni sport		Timski sport		t-test
	M	SD	M	SD	
Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša	1.64	0.66	1.96	0.82	-2.77**
Negativna povratna informacija	1.22	0.36	1.70	0.88	-4.23**
Usmjerenost na rezultat	2.37	0.74	2.93	0.93	-4.17**
Ukupni rezultat na UNPT-u	1.70	0.44	2.16	0.71	-4.73**
Trening i instrukcije	3.99	0.44	3.80	0.59	2.25*
Demokratsko ponašanje	3.35	0.58	3.07	0.58	3.06**
Autokratsko ponašanje	2.47	0.54	2.63	0.60	-1.80
Socijalna podrška	3.31	0.66	3.06	0.62	2.59**
Pozitivna povratna informacija	4.19	0.51	3.87	0.65	3.47*

* $p < .05$; ** $p < .01$.

U skladu s očekivanjima, u odnosu na sudionike timskih sportova, sudionici individualnih sportova doživljavaju statistički značajno manje negativnih i više pozitivnih ponašanja od strane trenera. Sportaši individualnih i timskih sportova ne razlikuju se jedino u percepciji učestalosti ponašanja koja upućuju na autokratski stil rukovođenja trenera. No, zbog niske pouzdanosti dimenzije Autokratsko ponašanje, ovaj je nalaz potrebno dodatno provjeriti u budućim istraživanjima.

Rasprava

Odnos s trenerom jedan je od važnijih interpersonalnih odnosa u životu mladih sportaša (Gervis i Dunn, 2004). Iako se obično ističu pozitivni učinci trenerova stila rukovođenja (Vella, Oades i Crowe, 2011), sportaši nerijetko izvještavaju o negativnim ponašanjima trenera (David, 2005). U nedostatku mjernog instrumenta koji bi na adekvatan način zahvatio cijeli raspon ponašanja trenera, osnovni je cilj istraživanja bio razviti i validirati Upitnik negativnog ponašanja trenera čije su podljestvice konceptualno komplementarne dimenzijama LSS upitnika kojima se ispituje važnost treninga i instrukcija (komplementarna podljestvica UNPT-a – Usmjerenost na rezultat), učestalost pozitivnih povratnih informacija (komplementarna podljestvica UNPT-a – Negativna povratna informacija) i zastupljenost socijalne podrške od strane trenera (komplementarna podljestvica UNPT-a – Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša). Statističkom je analizom potvrđena trofaktorska struktura upitnika koja dobro razlikuje teorijski pretpostavljene aspekte nepoželjnog ponašanja trenera. Dodatni je cilj istraživanja bio ispitati razlikuju li se sportaši koji sudjeluju u individualnim i timskim sportovima u percepciji trenerova ponašanja, pri čemu je utvrđeno da sportaši individualnih sportova ostvaruju kvalitetniji interpersonalni odnos sa svojim trenerima.

Sukladno očekivanjima, različite oblike negativnog ponašanja trenera sportaši nisu percipirali kao jedinstveni stil rukovođenja, već kao tri različita oblika nepoželjnog ponašanja. Kosokutnom je rotacijom značajnih glavnih komponenata utvrđena prilično jednostavna trofaktorska struktura upitnika. Prvi je faktor dominantno saturirao čestice koje opisuju trenerovu distanciranost i nezainteresiranost za osjećaje i potrebe sportaša (npr. [Moj trener /trenerica] "Sportašima ne pruža pomoć u stresnim situacijama."), stoga je taj faktor nazvan Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša. Drugi je faktor dominantno saturirao čestice koje opisuju niz neprimjerenih verbalnih i fizičkih ponašanja kojima trener kažnjava sportaše u slučaju pogreške, neuspjeha ili neostvarenih očekivanja (npr. [Moj trener /trenerica] "Vrijeđa sportaše na treningu."), stoga je ovaj faktor nazvan Negativna povratna informacija. Zajedničko je obilježje čestica koje dominantno saturira treći faktor isticanje važnosti pobjede i postizanja dobrih sportskih rezultata (npr. [Moj trener/trenerica] "Želi da sportaši ostvare pobjedu pod svaku cijenu."), stoga je ovaj faktor nazvan Usmjerenost na rezultat. Umjereno visoke korelacije između faktora također upućuju na to da UNPT mjeri različite, iako međusobno povezane aspekte ponašanja trenera.

Podljestvice Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, Negativna povratna informacija i Usmjerenost na rezultat te ukupni rezultat na UNPT-u pokazuju zadovoljavajuću razinu pouzdanosti tipa unutarnje konzistencije. Koeficijenti pouzdanosti podljestvica UNPT-a nešto su viši u odnosu na alfa-koeficijente komplementarnih podljestvica LSS upitnika utvrđenih u ovom i ranijim istraživanjima (Chelladurai i Saleh, 1980; Sherman i sur., 2000).

Prosječne vrijednosti ukupnog rezultata te većina prosječnih odgovora na pojedine podljestvice i čestice UNPT-a pomaknute su prema nižim vrijednostima (u smjeru manje zastupljenosti ponašanja), što je s obzirom na predmet mjerenja i očekivano. Najviša prosječna vrijednost i najviša varijabilnost odgovora utvrđena je za podljestvicu Usmjerenost na rezultat, što je također u skladu s očekivanjem. Naime, za razliku od preostalih podljestvica čije čestice eksplicitno opisuju nepoželjne oblike ponašanja trenera (npr. "[Moj trener/trenerica] Ne pokazuje razumijevanje za brige i strahove sportaša." ili "Psuje sportaše kada pogriješe."), u česticama koje pripadaju podljestvici Usmjerenost na rezultat dominantno je izražena želja za postizanjem uspjeha bez jasnog isticanja negativnih posljedica u slučaju neuspjeha (npr. "[Moj trener/trenerica] Ističe važnost pobjede."). Pored navedenog, odmjerenost snaga s protivnikom jedno je od osnovnih kriterija uspjeha u natjecateljskom sportu, stoga ne iznenađuje podatak o većoj zastupljenosti trenerskih ponašanja u kojima se ističe važnost rezultata. Najniže su procjene učestalosti utvrđene za trenerska ponašanja koja pripadaju podljestvici Negativna povratna informacija, što je također očekivano jer navedena podljestvica sadrži opise ponašanja koja pripadaju kategorijama emocionalnog i tjelesnog zlostavljanja sportaša. Unatoč tome što su prosječne vrijednosti ukupnog rezultata, kao i rezultata na pojedinim podljestvicama pomaknute prema nižim vrijednostima, analiza je raspona odgovora na čestice pokazala da se, izuzev odgovora na česticu "[Moj trener/trenerica] Grubo gurne ili udari sportaša kada pogriješi.", odgovori za sve tvrdnje protežu duž cijelog raspona, što upućuje na zaključak da su upitnikom zahvaćena relevantna negativna ponašanja sportskih trenera. Čestica pod rednim brojem 7 opisuje specifičan oblik trenerskoga ponašanja koji pripada kategoriji tjelesnog zlostavljanja, stoga je niska zastupljenost ovog ponašanja u skladu s očekivanjima. U prilog zadržavanju ove čestice govore i vrijednosti korigiranih koeficijenata korelacije čestica i ukupnog rezultata na UNPT-a koji pokazuju da sve čestice imaju dobru diskriminativnu valjanost (Nunnally i Bernstein, 1994).

Analizom postotaka odgovora u kategorijama *ponekad – često – uvijek* nasuprot odgovorima u kategorijama *nikada* i *rijetko*, utvrđeno je da sudionici istraživanja imaju iskustva s trenerovom neosjetljivošću za osobne potrebe sportaša, s negativnim povratnim informacijama te s trenerovom izrazitom usmjerenošću na pobjedu, što upućuje na važnost istraživanja uzroka i posljedica ovih oblika trenerskoga ponašanja. Rezultati dobiveni primjenom UNPT-a u skladu su s rezultatima ranijih istraživanja. Primjerice, utvrđeno je da treneri vrhunске sportaše nerijetko doživljavaju isključivo kao natjecatelje, a ne kao pojedince sa specifičnim potrebama i željama (Balague, 1999). Gervis i Dunn (2004) upozoravaju da se posljedice negativnih ponašanja trenera često zanemaruju ako su sportaši uspješni na treningu i natjecanjima, što upućuje na to da se potrebe i osobna dobrobit sportaša podređuju sportskom uspjehu. Treneri određuju standarde zadovoljavajuće izvedbe te prosuđuju napredak i sposobnosti mladih sportaša, pri čemu način na koji komuniciraju povratne informacije može u velikoj mjeri utjecati na obilježja psihosocijalnog razvoja sportaša (Sagar i Stoeber, 2009). Naime, mladi sportaši koji

su tijekom sportske karijere bili izloženi verbalnoj i fizičkoj agresiji od strane trenera izjavili su da su se tada osjećali glupo, bezvrijedno, uznemireno, ljuto, depresivno, poniženo i povrijeđeno (Gervis i Dunn 2004; Stirling i Kerr, 2007, 2008), a negativne posljedice trenerova ponašanja osjećali su i nakon završetka sportske karijere (Gervis i Dunn 2004). Konačno, percepcija visokih očekivanja koja proizlaze iz trenerova stava prema kojem je pobjeda jedina mjera sportskog uspjeha povezana je s anksioznošću (Vazou, Ntoumanis i Duda, 2006) i s razvojem neadaptivnog perfekcionizma (Dunn i sur., 2006), koji se nalazi u osnovi niza psiholoških poteškoća, ali i ozbiljnijih psihopatoloških odstupanja (Greblo, 2012). Sve navedeno upućuje na važnost konstrukcije mjernog instrumenta koji omogućuje utvrđivanje učestalosti ponašanja koja opisuju trenerovu neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, negativne povratne informacije te usmjerenost na ostvarenje sportskog uspjeha.

Konvergentna i divergentna valjanost UNPT-a provjerene su ispitivanjem povezanosti podljestvica UNPT-a i dimenzija LSS upitnika. Korelacijskom je analizom utvrđeno da su ukupni rezultat i većina podljestvica UNPT-a u statistički značajnoj negativnoj korelaciji s dimenzijama LSS upitnika koje opisuju pozitivna ponašanja sportskih trenera (tj. s dimenzijama Trening i instrukcije, Demokratsko ponašanje, Socijalna podrška i Pozitivna povratna informacija). Statistički značajna povezanost nije utvrđena jedino između podljestvice Usmjerenost na rezultat i dimenzije Trening i instrukcije. Ovaj nalaz ne iznenađuje s obzirom na to da dio trenera polaže veliku pažnju na trening i instrukcije s ciljem ostvarenja komparativne prednosti nad protivnikom, a dio s ciljem usavršavanja vještine i omogućavanja osobnog napretka sportaša (Barić i Bucik, 2009). Ukupni rezultat i sve podljestvice UNPT-a u pozitivnoj su korelaciji s dimenzijom Autokratsko ponašanje. Dobiveni je rezultat u skladu s dosadašnjim istraživanjima u kojima je utvrđeno da je autokratski stil rukovođenja trenera povezan s ego ciljnom orijentacijom, nižom razinom socijalne podrške i s učestalijom primjenom kazni (Weinberg i Gould, 2011). Međutim, zbog niske je razine pouzdanosti dimenzije Autokratsko ponašanje, obilježja povezanosti podljestvica UNPT i autokratskog ponašanja trenera potrebno je ponovno ispitati u budućim istraživanjima.

Konačno, ispitali smo razlikuju li se sudionici individualnih i grupnih sportova u percepciji ponašanja trenera. U odnosu na sudionike grupnih sportova sportaši koji se bave individualnim sportovima izvijestili su da njihovi treneri u manjoj mjeri zanemaruju njihove potrebe i osjećaje, manje ističu važnost pobjede te rjeđe primjenjuju negativne povratne informacije. Pritom, sportaši individualnih sportova učestalijima procjenjuju pozitivna ponašanja trenera koja se odnose na podučavanje, demokratsko ponašanje, socijalnu podršku i primjenu pozitivnih povratnih informacija, što je u skladu s početnom hipotezom. Naime, utvrđeno je da sudionici individualnih sportova razvijaju dublji interpersonalni odnos sa svojim trenerima, dok su odnosi između trenera i sportaša u timskim sportovima češće formalnije, hijerarhijske prirode (Jowett i sur., 2005, Salminen i Liukkonen, 1996). Sudionici individualnih i timskih sportova ne razlikuju se u procjeni učestalosti autokratskog

ponašanja trenera. No, s obzirom na ranije spomenutu nisku razinu pouzdanosti ove dimenzije, percepciju autokratskog ponašanja trenera kod sudionika individualnih i timskih sportova potrebno je dodatno istražiti.

Dobiveni rezultati upućuju na potrebu za edukacijom trenera o obilježjima i posljedicama specifičnog stila rukovođenja, pri čemu je posebnu pažnju potrebno posvetiti trenerima timskih sportova.

Prije donošenja zaključka rezultate je istraživanja potrebno razmotriti u kontekstu određenih metodoloških ograničenja. U istraživanju su sudjelovali studenti Kineziološkog fakulteta, koje karakterizira heterogeno sportsko iskustvo (sudionici se razlikuju prema vrsti sporta kojim se bave, razini natjecanja, sportskom staži i sl.). S obzirom na to da različite karakteristike sportskih aktivnosti mogu utjecati na obilježja interakcije između trenera i sportaša (Smoll i Smith, 1989), u budućim bi istraživanjima UNPT valjalo primijeniti na homogenijim skupinama sudionika (npr. na uzorcima profesionalnih sportaša i rekreativaca, zasebno na sudionicima različitih sportova i sl.). Također, utvrđeno je da se odnos između trenera i sportaša mijenja ovisno o dobi sportaša (Wylleman i Lavallee, 2004), stoga bi mjerne karakteristike UNPT-a trebalo provjeriti i na uzorcima sportaša mlađih i starijih dobnih kategorija.

Zaključno, UNPT obilježava jednostavna faktorska struktura te zadovoljavajuće visoka razina pouzdanosti, osjetljivosti te konvergentne i divergentne valjanosti, što ovaj upitnik čini prikladnim mjernim instrumentom za ispitivanje negativnoga trenerskog ponašanja, odnosno za procjenu učestalosti trenerskih ponašanja na podljestvicama Neosjetljivost za osobnu dobrobit sportaša, Negativna povratna informacija i Usmjerenost na rezultat. S ciljem zahvaćanja cjelokupnog spektra ponašanja trenera u budućim se istraživanjima preporuča zajednička primjena UNPT-a i LSS upitnika. UNPT se može primjenjivati i u praktičnom radu sa sportskim trenerima u svrhu identificiranja negativnih ponašanja koja narušavaju grupnu dinamiku, motivacijsku klimu i osobnu dobrobit sportaša. Veća je zastupljenost negativnih i manja zastupljenost pozitivnih ponašanja trenera utvrđena u timskim sportovima, što upućuje na potrebu za dodatnim istraživanjem korelata različitih oblika ponašanja trenera.

Literatura

- Aron A. i Aron, E.N. (1999) *Statistics: For the behavioral and social sciences*. Prentice Hall: Upper Saddle River, NJ.
- Balague, G. (1999). Understanding identity, value and meaning when working with elite athletes. *The Sport Psychologist*, 13, 89-98.
- Barić, R. i Bucik, V. (2009). Motivation differences in athletes trained by coaches of different motivational and leadership profiles. *Kinesiology*, 41(2), 181-194.
- Bennett, G. i Maneval, M. (1998). Leadership styles of elite Dixie youth baseball coaches. *Perceptual and Motor Skills*, 87(3), 754.

- Brenner, J.S. (2007). Overuse injuries, overtraining, and burnout in child and adolescent athletes. *Pediatrics*, 119(6), 1242-1245.
- Brustad, R.J. i Partridge, J.A. (2002). Parental and peer influence on children's psychological development through sport. U: F.L. Smoll i R.E. Smith (Ur.), *Children and youth in sport: A biopsychosocial approach* (Vol. 2, str. 187-210). Dubuque, IA: Kendall/Hunt Publishing.
- Chelladurai, P. i Saleh, S.D. (1980). Dimensions of leader behavior in sports: Development of the Leadership Scale (LSS). *Journal of Sport Psychology*, 2(1), 34-45.
- Cronin, L.D. i Allen, J.B. (2015). Developmental experiences and well-being in sport: The importance of the coaching climate. *Sport Psychologist*, 29(1), 62-71.
- Čišić, T. i Greblo, Z. (2013). Percepcija legitimnosti nesportskog ponašanja kod studentica i studenata Kineziološkog fakulteta. *Napredak*, 154(1-2), 168-184.
- David, P. (2005). *Human rights in youth sport: A critical review of children's rights in competitive sports*. London and New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Dunn, J.H., Dunn, J., Gotwals, J.K., Vallance, J.H., Craft, J.M. i Syrotuik, D.G. (2006). Establishing construct validity evidence for the Sport Multidimensional Perfectionism Scale. *Psychology of Sport & Exercise*, 7(1), 57-79.
- Field, A. (2000). *Discovering statistics using SPSS for Windows*. London: Sage Publications.
- Flett, G.L. i Hewitt, P.L. (2005). The perils of perfectionism in sports and exercise. *Current Directions in Psychological Science*, 14, 14-18.
- Fraser-Thomas, J.L., Cote, J. i Deakin, J. (2005). Youth sport programs: An avenue to foster positive youth development. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 10(1), 19-40.
- Gearity, B.T. (2012). Poor teaching by the coach: A phenomenological description from athletes' experience of poor coaching. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 17(1), 79-96.
- Gervis, M. i Dunn, N. (2004). The emotional abuse of elite child athletes by their coaches. *Child Abuse Review*, 13(3), 215-223.
- Gradidge, P., Coopoo, Y. i Constantinou, D. (2011). Prevalence of performance-enhancing substance use by Johannesburg male adolescents involved in competitive high school sports. *Archives of Exercise in Health & Disease*, 2(2), 114-119.
- Greblo, Z. (2011). *Perfekcioizam u darovitih sportaša: Uloga osobinskih i okolinskih činitelja*. (Neobjavljena doktorska disertacija). Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Greblo, Z. (2012). Što se skriva iza pojma perfekcionizam? Povijest proučavanja i pregled različitih konceptualizacija perfekcionizma. *Psiholgijske teme*, 21(1), 195-212.
- Greblo, Z., Barić, R. i Cecić Erpič, S. (2016). Perfectionistic strivings and perfectionistic concerns in athletes: The role of peer motivational climate. *Current Psychology*, 35(3), 370-376.

- Greblo, Z., Gručić, I., Ohnjec, K., Segedi, I. i Pedišić, Z. (2011). Konstrukcija upitnika za procjenu percipirane legitimnosti nesportskog ponašanja. *Društvena istraživanja* 3(113), 771-792.
- Jowett, S., Paull, G., Pensgaard, A.M., Hoegmo, P.M. i Riise, H. (2005). Coach-athlete relationship. U: J. Taylor i G.S. Wilson (Ur.), *Applying sport psychology: Four perspectives* (str. 153-170). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Lang, M. (2010). Intensive training in youth sport: A new abuse of power? U: M. Lang i K. Vanhoute (Ur.), *Bullying and the abuse of power: From the playground to international relations* (str. 57-64). Oxford: Freeland, Inter-Disciplinary Press.
- Laure, P., Thouvenin, F. i Lecerf, T. (2001). Attitudes of coaches towards doping. *Journal of Sports Medicine & Physical Fitness*, 41(1), 132-136.
- Lussier, R.N. i Achua, C.F. (2010). Leadership behaviour and motivation. U: R N. Lussier i C.F. Achua (Ur.), *Leadership: Theory, application and skill development* (str. 68-107). Mason, OH: South Western.
- Nunnally, J.C. i Bernstein, I.H. (1994). *Psychometric theory* (3rd ed.). New York: McGraw-Hill.
- Reinboth, M., Duda, J.L. i Ntoumanis, N. (2004). Dimensions of coaching behavior, need satisfaction, and the psychological and physical welfare of young athletes. *Motivation & Emotion*, 28(3), 297-313.
- Reynolds, M.J. (2000). A theoretical exploration of the relationship between the expectations of sports coaches and the physical and emotional health of athletes. *Journal of Science and Medicine in Sport*, 3(2), 51-57.
- Sagar, S.S. i Stoeber, J. (2009). Perfectionism, fear of failure, and affective responses to success and failure: The central role of fear of experiencing shame and embarrassment. *Journal of Sport & Exercise Psychology*, 31(5), 602-627.
- Salminen, S. i Liukkonen, J. (1996). Coach-athlete relationship and coaching behavior in training sessions. *International Journal of Sport Psychology*, 27, 59-65.
- Sherman, C.A., Fuller, R. i Speed, H.D. (2000). Gender comparisons of preferred coaching behaviours in Australian sports. *Journal of Sport Behavior*, 23(4), 389-406.
- Smoll, F.L. i Smith, R.E. (1989). Leadership behaviors in sport: A theoretical model and research paradigm. *Journal of Applied Social Psychology*, 19(18), 1522-1551.
- Stirling, A.E. i Kerr, G.A. (2007). Elite female swimmers' experiences of emotional abuse across time. *Journal of Emotional Abuse*, 7(4), 89-113.
- Stirling, A.E. i Kerr, G.A. (2008). Defining and categorizing emotional abuse in sport. *European Journal of Sport Science*, 8(4), 173-181.
- Stirling, A.E. i Kerr, G.A. (2013). The perceived effects of elite athletes' experiences of emotional abuse in the coach-athlete relationship. *International Journal of Sport and Exercise Psychology*, 11(1), 87-100.

- Stirling, A.E. i Kerr, G.A. (2014). Initiating and sustaining emotional abuse in the coach-athlete relationship: An ecological transactional model of vulnerability. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23(2), 116-135.
- Sullivan, P.J. i Kent, A. (2003). Coaching efficacy as a predictor of leadership style in intercollegiate athletics. *Journal of Applied Sport Psychology*, 15, 1-11.
- Van Durme, K., Goossens, L. i Braet, C. (2012). Adolescent aesthetic athletes: A group at risk for eating pathology? *Eating Behaviors*, 13(2), 119-122.
- Vazou, S., Ntoumanis, N. i Duda, J.L. (2006). Predicting young athletes' motivational indices as a function of their perceptions of the coach- and peer-created climate. *Psychology of Sport & Exercise*, 7(2), 215-233.
- Vella, S., Oades, L. i Crowe, T. (2011). The role of the coach in facilitating positive youth development: Moving from theory to practice. *Journal of Applied Sport Psychology*, 23(1), 33-48.
- Visek, A. i Watson, J. (2005). Ice hockey players' legitimacy of aggression and professionalization of attitudes. *Sport Psychologist*, 19(2), 178-192.
- Weinberg, R.S. i Gould, D. (2011). Leadership. U: R.S. Weinberg i D. Gould (Ur.), *Foundations of sport and exercise psychology* (str. 203-224). Champaign, IL: Human Kinetics.
- Wylleman P. i Lavallee D. (2004). A developmental perspective on transitions faced by athletes. U: M. Weiss (Ur.), *Developmental sport and exercise psychology: A lifespan perspective* (str. 503-524). Morgantown, WV (USA): Fitness Information Technology,
- Zhang, J., Jensen, B. i Mann, B.L. (1997). Modification and revision of the Leadership Scale for Sport. *Journal of Sport Behavior*, 20, 105-122.

The other Side of the Medal: Development and Metric Characteristics of Negative Coaching Behavior Questionnaire (NCBQ)

Abstract

In sport, winning and losing are usually propounded as the most important criteria for the evaluation of coaches' competences. Thus, negative coaching behaviours are too often ignored, particularly if those behaviours are associated with sport success. Since existing measures for the assessment of coaches' leadership style are dominantly focused on positive aspects of coaching behaviours, the main aim of the study was to develop and validate the Negative Coaching Behaviour Questionnaire (NCBQ). An additional aim was to examine possible differences in perceptions of coaches' behaviour between athletes from individual versus team sports. The NCBQ is a 13-item inventory that assesses undesirable coach's behaviour on three subscales, i.e. Insensitivity to Athletes' Wellbeing, Negative Feedback, and Results Orientation. Psychometric characteristics of NCBQ (factor structure, reliability, sensitivity, convergent and divergent validity) were tested on a sample of 181 kinesiology students. The results showed that NCBQ is valid and reliable measure useful for the assessment of negative coaching behaviours in various sport-related research. As expected, athletes from team sports reported a higher frequency of negative and a lower frequency of positive coaching behaviours. In future studies, more attention should be given to exploring antecedents, correlates and consequences of different coaching behaviours.

Keywords: leadership style, sport, coach, athletes, psychometric properties

La otra cara de la medalla: construcción y características métricas del Cuestionario de la Conducta Negativa de Entrenadores (CCNE)

Resumen

En el deporte, la victoria y la derrota se consideran los criterios más relevantes de valoración de las competencias de los entrenadores. En consecuencia, muchas veces se ignoran sus conductas negativas, especialmente si ese tipo de conducta está relacionado con el éxito deportivo. Dado que los instrumentos de mediación existentes en la mayor parte están destinados a la valoración de aspectos positivos que los entrenadores muestran en su liderazgo, el objetivo principal de esta investigación fue construir y validar el Cuestionario de la Conducta Negativa de Entrenadores (CCNE). El objetivo secundario fue examinar si hay alguna diferencia en la percepción de la conducta del entrenador por parte de los deportistas que practican un deporte de equipo y aquellos que practican un deporte individual. El CCNE consta de trece partículas divididas en tres subescalas: Insensibilidad al bienestar personal de los deportistas, Feedback negativo y Enfoque al resultado. En la investigación en la que se determinaron las características psicométricas del cuestionario (estructura factorial, confiabilidad, sensibilidad, validez convergente y divergente) participaron estudiantes de la Facultad de Quinesiología (n=181). Los resultados demuestran que el CCNE es un instrumento de medición válido y confiable que se puede utilizar en diferentes investigaciones en el campo deportivo. Conforme a las expectativas, se ha determinado mayor grado de conducta negativa y menor grado de conducta positiva de entrenadores en deportes de equipo. Los resultados indican la necesidad de futuras investigaciones sobre las causas, correlatos y consecuencias de diferentes tipos de conducta de entrenadores deportivos.

Palabras claves: tipo de liderazgo, deporte, entrenador, deportistas, características psicométricas

Primljeno: 08.06.2016.